

Slavnostní projev přednesený u příležitosti 70. výročí osvobození obce Děhylova

Vážení spoluobčané, vážení hosté,

scházíme se dnes na tomto místě, kde si připomínáme oběti našich spoluobčanů v letech první a druhé světové války.

Scházíme se dnes v den, kdy před 70 léty byla po 6 letech a 7 měsících okupace Hitlerovým Německem osvobozena naše obec Děhylov Rudou armádou.

Těch, kteří okupaci a tento den osvobození prožili a mohli by o tom vyprávět, již mezi námi není mnoho. Proto mi dovoluji, abych na základě dochovaných dobových písemných záznamů a vzpomínek jejich účastníků stručně tyto události přiblížil.

Okupaci Československa Hitlerovým Německem předcházely dopředu promyšlené postupné kroky samotného Adolfa Hitlera. Pod heslem „Spojení všech Němců ve Velkoněmecké říši“ zahájil svou expanzi nejprve připojením Rakouska v březnu r. 1938. Následně za podpory a podvrtné činnosti Sudetské strany vedené Konrádem Henleinem, která hlasitě demonstrovala svou vůli připojení k Německu, byli do Mnichova pozváni předsedové vlád evropských velmocí Itálie, Francie a Velké Británie, kteří s Hitlerem bez přítomnosti zástupců z Československa dojednali v noci z 29. na 30. září 1938, a následně podepsali s představou, že zachrání evropský mír, tzv. Mnichovskou dohodu. Ta nařizovala Československu postoupení pohraničních území obývaných německým obyvatelstvem zvaných Sudety k Německu, a to v termínu do 10. října tohoto roku. Tahle politika ústupků a uspokojení požadavků agresora – appeasementu, dokázáno na historických skutečnostech, se neosvědčila.

Obsazování Sudet se uskutečnilo v několika etapách již od 2. října. Mimo to, ve stejný den, byla východní část českého Těšínska připojena k Polsku. Podobně byla k Polsku také připojena severní část Slovenska a k Maďarsku jižní část Slovenska a Podkarpatská Rus. Německá armáda obsadila nejen oblasti obydlené německým obyvatelstvem, ale také obce ryze české.

Na základě dříve pronášených projevů nás nečekalo, v případě definitivního vítězství Německa, nic optimistického. Již v roce 1932 prohlásil Adolf Hitler v Mnichově následující: Českou pánev a Moravu a východní regiony na hranici Německa osídlíme německými sedláky. Čechy vysídlíme na Sibiř nebo do oblasti Volyně... Češi musí opustit střední Evropu.

Naše obec byla obsazena již 9. října 1938 v poledne v rámci přičlenění Sudet k Německu.

Jak uvádí písemný záznam – „Obecní zastupitelstvo dostalo příkaz vyslat na hranici obce deputaci k uvítání německého vojska. Deputace se zúčastnil starosta obce Arnošt Choleva a radní Bedřich Richter. Obyvatelé Děhylova se k Němcům chovali pasivně a chladně, nevycházeli z domovů, přihlíželi pochodu nepřátelského vojska jen z úkrytů, a to s odporem ve svém nitru. Vojáci projížděli obcí a heillovali a byli překvapeni, že je nikdo stejně jako v Hlučíně, odkud přijížděli, nikdo nevíτά. Jedině rodina bývalého hraběcího lesníka ve výslužbě Karla Schurdy očekávala nepřítel u nádraží s připravenými prapory s hákovým křížem a kyticí“.

Z nařízení došlo ihned ke změně ve vedení obce. Starostou byl ustanoven Karel Schurda. Došlo k nařízení změny pohybu po silnicích – jezdit a chodit vpravo. Pohyb obyvatel do zbytku části Československé republiky, do které ještě patřila také Ostrava, byl omezen. Přejed byl povolen jen na průkaz nebo propustku za prací. Vlaky od Opavy jezdily jen do Třebovic. Svinovské nádraží ještě patřilo okleštěnému Československu.

Všude panovala němčina, spolčovací právo bylo zrušené. K sňatku bylo třeba souhlasu obecního úřadu. V témže roce proběhly doplňovací volby do Říšského sněmu. Volební komise se sestávala z členů rodiny Karla Schurdy a civilní pořádkové policie. Výsledek voleb nebyl občanům sdělen, ale dle vyjádření starosty byl pro Němce nepříznivý a starosta prohlásil, že za to obec bude trpět. Při obecním úřadu byla také zřízena funkce správce tzv. Bauerführer. Ten dbal na to, aby všechny pozemky byly obdělány, určoval množství pěstovaných plodin i těch, které se zde nikdy nepěstovaly a stanovoval odváděné množství sklizně. Stejně tak byly stanovené objemy produkce živočišné. Na nákup potravin byly vydávány potravinové lístky. Za peníze nebylo možné ani některé věci koupit.

Veřejný a společenský život probíhal pod přísným dohledem tajné státní policie zvané Gestapo. Statisíce mnohdy zcela nevinných lidí bylo zatčeno, mučeno a internováno ve vězeních a koncentračních táborech, kde mnozí našli svou smrt. Mezi tyto oběti patří i občané Děhylova.

První obětí byl odborný učitel a zemský osvětový inspektor in memoriam, pan Josef Jureček, který byl uvězněn za ilegální činnost. Nakonec byl 23. března 1942, ve věku 43 let, umučen v koncentračním táboře v Osvětimi.

Další obětí byl rolník pan Ladislav Víteček, který za 1. světové války bojoval jako ruský legionář. Byl obviněn za přechovávání důstojníka Rudé armády a nápomoc jeho útěku k partyzánům. Jeho život byl ukončen ve věku 48 let pod gilotinou v Brandenburku 17. dubna 1944.

Nezvěstná zůstala úřednice paní Marie Hudečková, narozená v r. 1913, která byla zatčena a uvězněna za ilegální činnost. Prošla několika vězeními a na konci války, za postupu Rudé armády při evakuaci vězňů, se její stopa vytratila a dosud se nenašla.

Za protistátní činnost byl zatčen a uvězněn také dělník pan Bohuslav Musálek, narozen r.1899. I ten zůstal nezvěstný.

Dalšími vězňenými občany Děhylova byli :
pan Josef Poštulka, narozen 27.7.1890, byl odsouzen na 5 roků,
pan František Závacký, četnický strážmistr ve výslužbě, narozen 3.října 1904,
byl uvězněn na 4 roky,
paní Beata Vítečková, manželka Ladislava Vítečka, narozena 8.4.1889
a její syn Jaroslav Víteček, narozen 3.2.1922 byli uvězněni od 8.září 1943
do 2. května 1945,
pan Josef Prokop, narozen 26.5.1901 byl uvězněn na 1 rok.
Tito občané se po válce navrátili.

Zemědělské usedlosti č.p. 8, pana Ladislava Vítečka, č.p. 38 pana Josefa Krkošky a zbytkový statek č.p. 20 pana Františka Výtiska byly zabrány a obsazeny německými rodinami. Jmenovaní rolníci byli vypuzeni nebo vězněni.

Občané Děhylova se s okupací nikdy nesmířili a svůj odpor proti německým nařízením vyjadřovali různými akcemi. Vyžadovalo to od nich velkou dávku odvahy, hrdinství a solidarity. Například ve školním roce 1938/39 dal dosazený starosta Karel Schurda příkaz upravit na škole instalovaný český název Škola na německo-český Schule – Škola. Tento upravený nápis však do rána následujícího dne zmizel.

Když byl později na škole vyvěšen nový nápis „Volksschule“, tak ten byl 3. prosince 1938 zamazán. Přestože četníci, pod pohrůžkou odvedení 6 občanů jako rukojmích, vyzvali pachatele, aby se přihlásil, nikdo tak neučinil. Naštěstí se tak nestalo.

Když v únoru 1939 chtěli místní hasiči pořádat ples, bylo jim v den konání plesu v 11 hodin dopoledne oznámeno, že konání plesu se zakazuje. Pan Josef Prokop, v jehož pohostinství se měl ples konat, a velitel hasičů pan Vilém Kaša jeli na příslušný úřad do Svinova žádat o změnu tohoto nařízení. Po náročném jednání bylo konání plesu povoleno za podmínky, že se nesmí hrát, zpívat ani tančit žádné provokační písně. A že dodržení tohoto příkazu přijdou ověřit. To se také stalo. Kontrola přišla ve 23 hodin. Zrovna hudba hrála a všichni zpívali píseň „Ta naše písnička česká“ a přitom nadšeně tleskali. Dva kontrolující četníky a starostu Hampla pan Prokop počastoval, čímž zřejmě otupil ostří jejich přísnosti. Odpovědní činitelé se však v pondělí museli dostavit na Landrát do Svinova a podat o tomto konání vysvětlení. Údajně to dopadlo dobře.

Ve školním roce 1938/39 započalo vyučování ve zdejší škole 1. září ve dvou třídách. Celkem bylo zapsáno 51 žáků.

Učitelský sbor tvořili:

Eduard Dyba (řídící učitel), Josef Kotas (učitel), Helena Zbořilová (učitelka domácích nauk), Josef Teichmann (učitel náboženství římskokatolického) a Jarmila Čechová (učitelka náboženství československého).

Na základě požadavků matek žáků, aby děti byly vyučovány jenom česky, napsal učitel školy pan Josef Kotas žádost, kterou matky paní Terezie Dumbrovská, Božena Dostálová a Štěpánka Kleknerová osobně předaly na německém úřadě v Bílovci. Tam byl jejich požadavek odbyt slovy: „Co vůdce nařídí, to musí být!“ Ještě téhož večera byl pan učitel Kotas v této záležitosti četníky vyslýchán. Starosta následně vydal nařízení, kterým zakázal jakékoliv srocování obyvatelstva.

Koncem listopadu 1938 se z Děhylova odstěhoval řídící učitel pan Eduard Dyba a na jeho místo byla dosazena paní učitelka Gertruda Schwachová z Oldřišova. Ta sloučila dvě stávající třídy v jednu. Učilo se česky, němčina se učila jen jednu hodinu denně. Původně se v Děhylově vyučovalo od 1. do 4. třídy, později žáci, kteří chodili od 5. třídy do měšťanské školy, tam chodit nesměli a zůstali ve škole v Děhylově. Tím počet žáků ve škole stoupal a ve školním roce 1944/45 dosáhl až na 79 žáků.

Během války se v obci usídlilo několik německých rodin, které se domáhaly zřízení školy německé. Problém vyřešila učitelka paní Schwachová, která se uvolila vyučovat německé děti zvláště v odpoledních hodinách. Vyučování ve zdejší škole bylo ukončeno v lednu 1945. Do školy se nastěhovali evakuovaní Němci z Ratibořska a bydleli zde do 2. února. Po jejich odchodu bydleli ve škole až do osvobození němečtí vojáci.

Během okupace, v r. 1940, byla v železniční stanici Děhylov – Hlučín, na místě bývalé louže, postavena třetí kolej. Stavbu prováděli polští vyhnanci. V lednu 1945 projížděly po železnici od Opavy do Svinova vlaky s evakuovanými vězni, v otevřených nákladních vozech za mrazu mínus 24°C. Mnozí hladoví a chatrně oblečení vězni během přepravy umrzli a následně byli z vagónů vyhazováni. V Děhylově byli takto vyhozeni 2 vězni, kteří byli pohřbeni na louce u řeky Opavy.

Osvobození naší obce proběhlo v rámci tzv. Ostravské operace. Ta byla zahájena již 10. března 1945 ze severu, směrem od Polska. Vzhledem k tomu, že Němci kladli tvrdý odpor, postup sovětských vojsk byl pomalý a dosahoval jen dílčích úspěchů, byla ofenzíva 4. ukrajinského frontu 7. dubna pozastavena a došlo k přeskupení a posílení vojsk. Do útoku byly v rámci 4. ukrajinského frontu zařazeny i jednotky 1. československého armádního sboru – čs. 1. tankové brigády a 1. čs. smíšené letecké divize. Hlavní útok byl zahájen 15. dubna a k prolomení německé obrany došlo v úseku mezi Rohovem a Křižanovicemi.

Boje v této fázi operace byly velmi urputné, rozhodující úder byl veden na opavském směru. O Opavu byly svedeny zvláště kruté boje, protože Opava byla Němci vyhlášena za pevnost. Směr hlavního útoku a nejprudší boje sváděla 38. armáda ve směru Sudice, Bolatice, Kravaře, Hrabyně, Velká Polom, Ostrava. Nejdéle se bojovalo o Hrabyni, která byla nejvyšším bodem v krajině a tedy strategickým místem na přístupu k Ostravě.

Němci předpokládali, že hlavní útok na Ostravu bude veden od Ratiboře na Hlučín, a proto se zde také velmi dobře připravili. Podminovali mosty, zaminovali louky. Rudá armáda překročila řeku Opavu mezi Opavou a Jilešovicemi a na Ostravu postupovala od západu. V budově naší školy zřídili Němci pozorovatelnu. Ve středu 27. dubna 1945 v 9 hod. ráno zahájila Rudá armáda od Plesné dělostřeleckou palbu na Děhylov. Několika zásahy vypudili Němce z pozorovatelny a následně provedli útok pěchoty. První sovětsí vojáci vstoupili do obce okolo 18. hodiny ze strany od Plesné a Dobroslavic. V 18.30 hod. byla škola obsazena sovětskými vojáky.

V době přechodu fronty se mnozí občané uchýlovali do předem připravených podzemních krytů vykopaných v okolních lesích v Pňoví, Lapači, břehu u Valentýnku, Černém dole a jinde. Někteří se uchýlili do podzemní štoly v lese v Bučku a do štoly jižně od lomu Trhuvky.

Během těchto bojů byly v obci zcela zničené 4 obytné budovy a 4 stodoly. Byly to stavení stojící v blízkosti školy: dům Jana Halfara, Jakuba Halfara a Josefa Rybáře. Uprostřed obce to bylo stavení paní Terezie Mlýnkové. Mimo to bylo těžce poškozeno 6 budov a lehce 76 budov. Při osvobozování, během bojů na hlučínské frontě padlo asi 2000 Rudarmějců a přes 20 Čechů a Slováků.

Tyto okolnosti je třeba si připomínat. Hlavně nám, kteří jsme hrůzy války nepoznali, abychom si vážili všech, kteří obětovali své zdraví a životy ve prospěch nás přeživších.

Od této doby se hodně změnilo. Nejen ve společnosti, ale také v naší obci. Ne vše je takové, jako bychom si představovali a jaké bychom si přáli. Jedno je však jisté. Nebýt totální porážky fašistického Německa a jeho zločinecké ideologie, jistě bychom zde na tomto místě nestáli. Proto vzdejme našim osvoboditelům úctu, hold a poděkování. Vzpomeňme také na ty naše občany, kteří sice na frontě nebojovali, ale i oni svými odvážnými činy, za které zaplatili životem, přispěli k celkovému vítězství nad zrůdnou ideologií fašismu.

Čest jejich památce!

V Děhylově 27. dubna 2015

Zpracoval: Ing. Alois Tyrála